

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาวิธีปฏิบัติกรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” ตามแนวอาจารย์แนบ มหานีรานนท์
ผู้วิจัย	: พระณรงค์ สิริปณฺโณ (ไก่อแก้ว)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร., น.ธ.เอก, พธ.บ. (ปรัชญา), กศ.ม. (จิตวิทยาการ แนะแนว), ศน.ด. (พุทธศาสนศึกษา) : ผศ.ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ, ป.ธ.๙, พธ.บ. (พุทธจิตวิทยา), กศ.ม. (การบริหาร การศึกษา), Ph.D.(Buddhist studies)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาหลัก “รูป-นาม” ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติกรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” ตามแนวอาจารย์แนบ มหานีรานนท์ ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้วิธีปฏิบัติกรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” ตามแนวอาจารย์แนบ มหานีรานนท์ ของวัดสันติวัน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา รวมทั้งข้อมูลจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า “รูป-นาม” ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น คือ สภาวธรรมทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกซึ่งเป็นสภาวธรรมที่มีอยู่จริงโดยความเป็นปรมาัตถ์ ทั้งรูปธรรมและนามธรรมนั้นล้วนเป็นสภาวธรรมที่มีความเกิดขึ้นในเบื้องต้นและแตกดับไปในที่สุด โดยสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏเกิดขึ้นนั้นเป็นเพียงกระแสแห่งการรวมตัวกันของสภาวธรรมที่เรียกว่าขันธ ๕ ซึ่งเป็นการรวมกันของ รูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย และสมมติเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยดังกล่าว นั้น ว่าเป็น สัตว์ บุคคล ผู้หญิง ผู้ชาย เป็นต้น ซึ่งขันธ ๕ นั้น หากพิจารณาโดยความเป็นปรมาตถธรรม แล้วก็คือ รูปกับนาม เท่านั้น ดังนั้น รูปธรรมนามธรรมจึงเป็นหลักปรมาตถธรรมที่สำคัญของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งถือว่าเป็นอารมณ์ของวิปัสสนา

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ปรากฏตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ การปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญารู้แจ้งในสภาวะของรูปธรรมนามธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นต้องมีอารมณ์กรรมฐาน คือ วิปัสสนาภูมิ ๖ หรือ รูปกับนาม และวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาก็คือการเจริญสติปัฏฐาน โดยเป็นการพิจารณาเห็นกายในกาย การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา การพิจารณาเห็นจิตในจิต และการพิจารณาเห็นธรรมในธรรม ซึ่งการกำหนดรู้ในฐานทั้ง ๔ นี้เป็นการกำหนดวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน

วิธีการปฏิบัติกรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” ตามแนวอาจารย์แนบ มหานีรานนท์ เป็นหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ คือ การกำหนดรู้ “รูป-นาม” ที่เกิดขึ้นตามผัสสะและอารมณ์ที่เข้ามากระทบทางทวาร ๖ อันได้แก่ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ ในการปฏิบัติจึงใช้ทวารทั้ง ๖ เป็นฐานในการเจริญสติ ด้วยการกำหนดรู้ ระลึกรู้ในผัสสะของ “รูป-นาม” ที่เกิดขึ้นในขณะปัจจุบันที่เรียกว่า อารมณ์ปัจจุบัน เมื่อผู้ปฏิบัติมีสติกำหนดรู้ในอารมณ์ปัจจุบันได้ต่อเนื่องอย่างเท่าทันโดยละเอียดสมบูรณ์ทุกการเคลื่อนไหวของอริยาบทเหล่านั้นแล้ว ย่อมส่งผลให้การทำงานของสติสัมปชัญญะ ในการพิจารณารูป

และนามปรากฏชัดตามลำดับของวิปัสสนาญาณ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติเห็นสภาวะที่เกิดขึ้น ของรูปนามตามสภาพความเป็นจริง และเห็นรูปนามนั้นตกอยู่ในอำนาจของไตรลักษณ์มีความไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่และเสื่อมสิ้นไปในที่สุด

วัดสันติวัน เป็นวัดที่เผยแผ่หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ที่มีการนำหลักการปฏิบัติในหมวดอิริยาบถและหมวดสัมปชัญญะมาเป็นวิธีการปฏิบัติด้วยการกำหนด “รูป-นาม” โดยประยุกต์ให้เข้ากับวิธีการทั้ง ๑๕ ข้อ ของอาจารย์แนบ มหานิรานนท์ เพื่อสะดวกแก่ผู้ที่เริ่มปฏิบัติใหม่จะตามพิจารณาเข้าถึงเหตุผลตามความจริงได้ และเพื่อนำหลักการปฏิบัติดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และน้อมนำเข้าสู่โลกุตตรธรรมตามลำดับจนถึงการบรรลุมรรคผลนิพพาน